

ОРЛОВА Олена Олександрівна,
доцент кафедри загальноправових дисциплін,
кандидат юридичних наук, доцент
*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*
ЗАМУЛА Дар'я Анатоліївна,
здобувач вищої освіти
*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

ДІЯЛЬНІСТЬ ЮРИДИЧНИХ КЛІНІК В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Указом Президента України від 24.02.2022 № № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» (із змінами, внесеними згідно з Указами Президента № 133/2022 від 14.03.2022, № 259/2022 від 18.04.2022, № 341/2022 від 17.05.2022, № 573/2022 від 12.08.2022) відповідно до п. 20 ч.1 ст. 106 Конституції України, Закону України «Про правовий режим воєнного стану» введено воєнний стан, який продовжено з 05 години 30 хвилин 23.08.2022 строком на 90 діб [1].

З введенням воєнного стану внаслідок повномасштабного вторгнення російської федерації виникла цілодобова потреба у захисті прав людини, адже кількість внутрішньо переміщених осіб, жертв щодня лише зростає, відповідно, збільшується і кількість питань, що потребують швидкого та ефективного вирішення.

Проте в умовах сьогодення особливо поширеними є випадки, коли особа потребує правової допомоги, але не має фінансової змоги її оплачувати через перебування у скрутному становищі внаслідок непередбачуваних життєвих обставин. Саме для цих категорій громадян в Україні законодавчо і передбачена безоплатна правова допомога – правова допомога, що гарантується державою та повністю або частково надається за рахунок коштів Державного бюджету України, місцевих бюджетів та інших джерел [2].

Згідно зі ст. 59 Конституції України «кожен має право на професійну правничу допомогу [3]. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно». Даний конституційний припис є важливим для того, щоб забезпечити рівний доступ до правосуддя.

У зв'язку із введенням в Україні воєнного стану, Указом Президента України № 64/2022 від 24 лютого 2022 року було передбачено, що тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, передбачені статтями 30 -34, 38, 39, 41-44, 53 Конституції України, а також вводиться тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб в межах та обсязі, що необхідні для забезпечення можливості запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, які передбачені частиною першою статті 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану».

Важливо пам'ятати, що введення воєнного стану не впливає на обмеження прав людей на безоплатну правову допомогу, які гарантовані Законом України «Про безоплатну правову допомогу». Більше того, можливість реалізації громадянами свого права на безоплатну правову допомогу в умовах воєнного стану є гарантією реалізації інших конституційних прав.

Особливу роль у наданні безоплатної правової допомоги нині відіграють юридичні клініки.

Уперше термін «юридична клініка» було використано Ф. Фромгольдом у статті з однойменною назвою «Juristische Kliniken» у німецькому журналі «Deutsche Juristen-Zeitung» у 1881 році, натомість в Україні історія існування юридичних клінік розпочинається аж понад століття потому [4].

Диновський К., підтримуючи позицію попередників, зокрема вищезгаданого професора, наголошував: «установа на зразок медичної клініки необхідна на юридичному факультеті, оскільки завданням і метою клінічних занять є навчання вмінню застосовувати наукові прийоми у практичній діяльності. Юридична наука, так як і медицина, спрямована на практичні цілі і рішення юриста – не менш важливе, аніж лікарське». Враховуючи зазначене, можна стверджувати, що юридична освіта повинна навчити застосуванню теоретичних знань до конкретних випадків, тобто практичному застосуванню.

Відповідно до Типового Положення про юридичну клініку вищого навчального закладу України (далі – Типове Положення), окрім підвищення рівня практичних знань, умінь і навичок студентів юридичних спеціальностей, метою діяльності юридичних клінік також є забезпечення доступу представників соціально вразливих груп суспільства до правової допомоги та формування правової культури серед населення [5].

Серед науковців прийнято виділяти три групи цілей (завдань), які ставить перед собою юридична клініка, згідно з Типовим Положенням. До таких груп відносяться:

- 1) освітні цілі;
- 2) соціальні цілі;
- 3) інші цілі.

Незважаючи на численну кількість праць, серед вчених єдиного розуміння щодо пріоритетності якогось із вищеназваних завдань юридичної клініки досі немає. Проте, на мою думку, сьогодні ключовим завданням юридичної клініки постає реалізація соціальних завдань.

Фактично, нині студенти-клініцисти достроково отримали можливість бути практикуючими юристами з досить складних питань: як отримати соціальні виплати, що робити при втраті документів, чи компенсується знищене майно, як бути із трудовими гарантіями тощо.

Загалом, роль юридичної клініки у професійній підготовці студентів-юристів під час воєнного стану полягає у тому, що:

1) сприяє швидкому розвитку професійних якостей студента, оволодінню навичками та вміннями, поглибленню й розширенню теоретичних знань, активізує самостійність студента і, водночас, розвиває уміння працювати в колективі;

2) завдяки вирішенню конкретного завдання надається правова допомога соціально незахищеним верствам населення, що впливає на формування індивідуальної усвідомленості студентом значення юриста в суспільстві та розвиває його правову культуру;

3) юридична клініка стала додатковим місцем проходження практики студентами, оскільки чимало державних органів сьогодні відмовляють у співпраці з ними як базами практики, деякі з них – нині не функціонують через воєнні дії.

Враховуючи наведене, можемо зробити висновок, що діяльність юридичних клінік, насамперед, спрямована на надання безоплатної правової допомоги, з першого дня повномасштабної війни росії проти України не припиняється, а набирає все більших масштабів. Робота в клініці в умовах воєнного стану дозволяє здобувачам вищої юридичної освіти глибше та ґрунтовніше вивчати новели законодавства та вникати в суть інших юридичних документів, здобувати якісні теоретичні знання та практичні навички. До того ж, допомога українцям, що постраждали від війни, підвищує єдність населення, бажання спільної перемоги та патріотизму, адже виконуючи спільне завдання ми стаємо ближчими до щасливого майбутнього в сильній, незалежній, демократичній Україні.

Бібліографічні посилання:

1. Про введення воєнного стану в Україні. Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022. URL: <https://www.bing.com/ck/a?!&p=7c280b4618b37fa8JmltdHM9MTY2ODM4NDAwMCZpZ3VpZD0wYzMyNTlhMC0yYzlyLTY4MzMtMzg4Yy00OThmMjgyMjY2NTAmaW5zaWQ9NTE1OQ&ptn=3&hsh=3&fclid=0c3259a0-2c22-6833-388c-498f28226650&psq=2f2022&u=a1aHR0cHM6Ly96YWtvbi5yYWRhLmdvdi51YS9nby82NC8yMDIy&ntb=1>.
2. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 02.06.2011 р. № 3460-VI. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 51. Ст. 1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/3460-VI>.
3. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. Відомості Верховної Ради України. 1875-IV. Ст. 59. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/1875-IV>.
4. Frommhold G. Juristische Kliniken. Deutsche Juristen-Zeitung. Jg. 5, 1900. Pp. 448-449.
5. Про затвердження Типового положення про юридичну клініку: Наказ Міністерства освіти і науки України № 592 від 03.08.2006 р. Офіційний вісник України. № 32. С. 2365.